

Novi Matajur

Leto III - Štev. 19 (67)

UREDNIŠTVO in UPRAVA
Čedad - Piazzetta Terme Romane 9
Tel. (0432) 7 13 86
Poštni predal Čedad štev. 92
Casella postale Cividale n. 92

ČEDAD, 1.-15. oktobra 1976

Autorizz. Tribun. di Trieste n. 450
Izdaja ZTT
Tiskarna R. Liberale - Čedad

Izhaja vsakih 15 dni
Posamezna številka 150 lir
NAROČINA: Letna 3000 lir
Za inozemstvo: 3500 lir
Poštni tekoči račun za Italijo
Založništvo tržaškega tiska
Trst 11-5374

Odgovorni urednik: Izidor Predan
Quindicinale
Za SFRJ Žiro račun
50101-603-45361
» ADIT • DZS, 61000 Ljubljana,
Gradišče 10/II - Telefon 22-207

Sped. in abb. post. II gr./70
Poštnina plačana v gotovini
OGLASI: mm/st + IVA 12%
trgovski 100, legalni 200
finančno-upravni 150,
osmrtnice in zahvale 100,
mali oglasi 50 beseda

MASIVNA POMOČ IZ SLOVENIJE

Naš intervju z Dinom Del Medicom predsednikom koordinacijskega odbora za pomoč žrtvam potresa

Na sedežu koordinacijskega odbora v Čedadu smo se srečali z Dinom Del Medicom, predsednikom koordinacijskega odbora za pomoč žrtvam potresa in ga naprosili za intervju, ki ga tu posredujemo našim bralcem.

Vprašanje: «Vemo, da ste ustanovili odbor za pomoč žrtvam potresa. Kdo so člani tega odbora in kakšen je njegov delokrog?»

Odgovor: «Člani odbora so predstavniki vseh beneških kulturnih društev in Zveze slovenskih izseljencev, njegov delokrog pa je celotno področje Beneške Slovenije.»

Vprašanje: «Ali bi nam lahko orisali delo, odnosno napravili nekak obračun dela, ki ga je do sedaj opravil odbor?»

Odgovor: «Delovanje odbora bi morali razdeliti na dva dela, odnosno na dva časa: Prvi po potresu 6. maja in drugi po potresih 11. in 15. septembra. Po prvem potresu se je ustanovil odbor in takoj začel ukrepati. Za pomoč smo se obrnili na italijanske oblasti, na sindikate, na razne organizacije in na vso italijansko javnost. Prav tako smo se obrnili na organizacije slovenske manjšine v Trstu in Gorici, na naše emigrantske organizacije v tujini in — sedeva — tudi na matično domovo.»

Najprej je prišla konkretna solidarnost Slovencev iz Trsta in Gorice, predvsem od organizacij včlanjenih v SKGZ.»

Vprašanje: «Kaj so vam nudile te organizacije po prvem potresu?»

Odgovor: «Že drugi dan po potresu, ko se ni še nihče spomnil na naše slovenske vasi, so nam prinesli slovenski bratje iz Trsta in Gorice vsakovrstno hrano, šotorje, zdravila, obleke, odeje in drug material. Že prvi dan po potresu je bilo postavljenih okoli 60 šotorov in tako je bila preskrbljena začasna streha za približno 350 ljudi. V istem času so SPZ in športna društva začela z nabiralno akcijo za obleke, obutev, posteljnine in drug raznovrstni material, »Primorski dnevnik« pa je odpril nabiralno akcijo in denarju.»

Nabranji denar je bil namejen popravilu treh javnih objektov v Bardu in Čeneboli, v katere bomo kmalu spravili približno 100 ljudi.»

Vprašanje: «Kaj pa pomoč iz tujine?»

Odgovor: «Naši emigranti, skupno s furlanskimi, so zbrali v Švici okoli 350 milijonov lir, od katerih bo namejenih 30 Beneški Sloveniji.»

Prav tako se nadaljuje nabiralna akcija med emigrantmi v drugih evropskih državah.»

Vprašanje: «Vaš odbor je tudi začel z nabiralno akcijo v denarju?»

Odgovor: «Da. Odprli smo tekoči račun pri Banca Cattolica v Čedadu.»

Vprašanje: «Kakšen je bil odziv ljudi in organizacij na to vašo pobudo?»

Odgovor: «Odzvali so se ne samo naši ljudje, raztreseni po raznih krajev, pač pa in predvsem nekatere slovenske občine z Goriškega in Tržaškega.»

Vprašanje: «Kaj pa pomoč iz matične domovine?»

Odgovor: «Po prvem potresu, poleg par kamionov lesa in 60 ton cementa, nam je darovala Slovenija 10 prikolic, ki smo jih namenili porušenemu Subidu. Prav tako nam je ponudila 32 prefabricirani hiši, katerih montaža se bo začela v prvih dneh oktobra.»

Ko govorimo o pomoči iz matične domovine, ne smemo pozabiti tehničnega in znastvenega dela, ki je bilo koncretizirano in realizirano s strani devetih specializiranih inženirjev, ki so na podlagi študij ZRMK iz Ljubljane uvedli pri nas novo, antisismično tehniko za sanacijo poškodovanih hiš.»

Vsa ta pomoč Beneški Sloveniji je šla preko našega odbora in ko smo bili že dobro organizirani, so smo začeli že popravljati stanovanja in se je bilo začelo življene nekako normalizirati, smo doživelni drugi, strašanski udarec: potres 11. in 15. septembra.»

Zadnji potresni sunki so nam ustvarili še bolj težke probleme, odprli nove rane, tako v zidovih hiš, kakor v naših srcih in dušah.»

Potrebe po pomoči so se potrojile in tu začne druga faza delovanja našega odbora. Kot prvi cilj, ki smo si ga zastavili, je preprečevanje bega ljudi iz naših vasi in ustvaritev pogojev, da se bodo čimprej vrnili tisti, ki so odšli. Po drugem potresu je bila pomoč iz Socialistične Republike Slovenije zelo ma-

sivna. Med drugim nam bodo dali: 400 kubičnih metrov gradbenega lesa, ed milijon opek, 30 tisoč korcev, 500 ton cementa, še sto prikolic in 30 začasnih barak.»

Vprašanje: «Kako boste razdelili to pomoč?»

Odgovor: «Člani koordinacijskega odbora so iz raznih krajev Beneške Slovenije. Vsak izmed njih pozna svoje področje, svoje vasi, ljudi in njih potrebe. V raznih vseh nam je uspelo ustanoviti vaške odbore, ki sodelujejo z nami. Na ta način nam bo bolj lahko razdeliti to pomoč pošteno, med najbolj potrebnimi ljudi.»

Vprašanje: «Kaj pomeni za beneške Slovence prihod strokovnjakov iz Slovenije?»

Odgovor: «Za izdelane projekte — in teh je precej — smo se beneški Slovenci organizirali, da jih praktično izvedemo. Do danes smo odprli sedem gradbišč, na katerih se izvaja antisizmična sanacijska tehnika. Po zadnjih strašnih potresih priča hiša Beniamina Sinicca v Bardu, da je ta najboljša tehnika.»

Odgovor: «Izdelane projekte — in teh je precej — smo se beneški Slovenci organizirali, da jih praktično izvedemo. Do danes smo odprli sedem gradbišč, na katerih se izvaja antisizmična sanacijska tehnika. Po zadnjih strašnih potresih priča hiša Beniamina Sinicca v Bardu, da je ta najboljša tehnika. S ponosom ugotavljamo, da so tudi oblasti in strokovnjaki dežele Furlanije - Julijske krajine spoznali, da je ta najboljši način sanacije. Prihod specializiranih inženirjev iz Ljubljane je torej velikega pomena, ne samo za nas in deželo Furlanije - Julijske krajine, ampak za celo Italijo.»

Zadnje vprašanje: «Kaj pomeni za nas beneške Slovence ta potres?»

Odgovor: «Čeprav so nam tako hudo nasprotne naravne sile, čeprav nam je potres uničil polovico hiš in vasi, je naš odbor še globoko prepičan, da lahko vztrajamo in ostanemo na svoji zemlji, da obnovimo svojo domovino.»

Po drugi strani pa smo prav tako prepričani, da bo to mogoče storiti, samo če bo obstajala pri italijanskih oblastih dobra politična volja. To pomeni uradno priznanje naše narodnosti manjšine, kateri bi morala biti posvečena posebna pozornost in pomoč. Med drugim bi morali sprejeti rešenje in konkreten socio-ekonomski načrt za obnovo naše Beneščije, kateri je bil potreben še pred potresom, sedaj pa še toliko več.»

Enrico Berlinguer, sekretar KPI med furlanskim ljudstvom

ENRICO BERLINGUER IN FRIULI

Il segretario del PCI ha visitato gli ultimi giorni di settembre i vari centri friulani colpiti dal terremoto e le località adriatiche dove la gente è stata fatta sfollare per trovarvi un tetto più sicuro della tenda l'unico che finora gli è stato provveduto.

L'accoglienza al segretario del PCI è stata cordiale: le popolazioni, gli amministratori, le forze armate, si sono rivolti a Berlinguer, come ha avuto modo di dire tutta la stampa italiana, con la fiducia che deriva dall'impegno dimostrato dal partito in questi mesi sui problemi del terremoto.

Nel corso dell'assemblea dei dirigenti del PCI indetta nella serata del 28 settembre al Palasport di Udine, erano presenti tremila comunisti del Friuli-Venezia Giulia. Berlinguer ha dichiarato che il problema del Friuli deve essere il primo problema di tutti gli italiani.

Riprendendo, fra l'altro,

il breve intervento di Paolo Petricig (che riproduciamo testualmente a parte), Berlinguer ha rivolto un affettuoso saluto ai comunisti della Slavia veneta, di cui conosce l'impegno e le difficili lotte.

Anche nella conferenza stampa del giorno successivo, il segretario del PCI ha dichiarato che gli sloveni del Friuli debbono essere posti in condizione di ricostruire e rinnovare i loro paesi e di sviluppare la loro cultura e la loro lingua.

Nei giorni precedenti una delegazione del PCI, composta dalla senatrice Gherbez, dal consigliere regionale Lovriha e dal consigliere provinciale Petricig, unitamente ai rappresentanti della federazione di Udine, Roberto Pusiol e Fabiana Brugnoli, ha visitato varie località della Slavia, fra cui Resia, Lusèvera, S. Pietro al Natisone ed Azzida.

Continuazione a pag. 2

DARUJTE ZA ŽRTVE POTRESA

Na tekoči račun Novega Matajurja štev. 4415 pri Banca Cattolica v Čedadu - Cividale.

Do sedaj so darovali:

Joško Kragelj - Lig	5.740
Josip in Marija Vertovec - Videm	20.000
Marino in Grazia Vertovec - Videm	20.000
Anton Chiabai - Čedad	20.000
Predan Izidor - Ljesa	20.000
Ob poimenovanju ricmanjske šole po Ivanu Trinku	330.000
N.N. (beneška Slovenka, ki živi v Vidmu)	50.000
Feletino Luciano - Topolovo	10.000
N.N. Tarčmun	12.810
Ernesto Rucchin, emigrant v Franciji	20.000
Marija in David (Sovodnje)	10.000
Marko Predan, emigrant v Belgiji	20.000
Legat Sonja - Ljubljana	ND 220
Zalokar Jurij - Radovljica	9.860
ND 3500	161.000
Prosvetno društvo Prosek (Trst)	2.308.000
Pelosa Sergij - Trst	4.305
Skupno	3.021.535
Legat Sonja - Ljubljana	ND 280

L'Amministrazione Comunale di San Pietro al Natisone ha invitato gli specialisti Sloveni ad un incontro che si è svolto presso l'Albergo BELVEDERE il 14 settembre scorso.

Sono state illustrate le tecniche, i metodi di operatività e le soluzioni proposte per una maggiore sicurezza di abitabilità dei fabbricati.

Il Sindaco Cav. Corredig ha ringraziato i tecnici Sloveni per il fattivo contributo dato per le riparazioni di case e rustici e la sensibilità, l'impegno e la serietà dimostrati nello svolgimento del lavoro.

Hanno partecipato all'incontro l'arch. V.Z. Simonetti, presidente del comitato di soccorso Dino Del Medico e responsabile della «BENEDIL» amministratori tecnici e altri.

G. F. MARINIG

Naš razgovor z drugo skupino slovenskih inženirjev ki delajo po nediskih dolinah

V zadnji številki Novega Matajura smo objavili naš intervju s skupino treh slovenskih inženirjev, ki so delali v Bardu, v Terski dolini. Tu pa objavljamo razgovor, ki smo ga imeli z drugo skupino treh inženirjev, ki delajo za obnovo nediskih dolin.

Po intenzivnem delu smo se zbrali zvečer v domači gostilni v Ažli. Bila je prijetna družba, ki so jo pozivljali naši trije dipl. inženirji. Za trenutek smo pozabili na potres in nesreče, ki nam jih je prinesel in jo tudi zapeli. Inženirji so vsi simpatični in živahnega značaja, zato je razumljivo, da so se tako hitro uživeli v naše okolje. Vsi jih globoko spoštujejo in že poznajo po imenih. Tu jih predstavimo tistim, ki niso imeli še sreče jih spoznat: Dipl. inž. Ivan Snoj, dipl. arh. Jože Kregar ter dipl. inž. arh. Črtomir Mihejl. Potem, ko smo jim predstavili Novi Matajur in jih seznanili z borbo, ki jo bježimo za naš narodnostni obstoj, so se vsi trije naročili na naš časopis. O njihovem dragocenem delu smo imeli ta kratek razgovor:

Vprašanje: «Od kdaj delate v Benečiji?»

Odgovor: «Tu smo že od 16. avgusta in ostanemo do 30. oktobra. Prišli smo prav tisti dan, ko je v Sv. Lenartu uprizorila domača dramatska skupina beneškega gledališča kratek dialektalni skeč «Manih in cesar». Bili smo zelo presenečeni nad prijetno govorico.»

Vprašanje: «Kjer je vaš center?»

Odgovor: «Naš center je Benedil v Čedadu, ki koordinira delo, a zaradi naše dejavnosti, da smo bližji pri zadetemu področju, delamo v Klenju, kjer imamo tehnični urad.»

Vprašanje: «Vaš delokrog?»

Odgovor: «Naš delokrog so vse štiri doline.»

Vprašanje: «Koliko hiš ste pregledali in koliko načrtov za sanacijo ste izdelali?»

Odgovor: «Do sedaj smo napravili 25 načrtov za sanacijo, 25 dodatnih pa je v delu.»

Vprašanje: «Ali upate, da boste rešili tudi kakšno hišo, ki je bila komisjsko določena za rušenje?»

Odgovor: «Takšne hiše smo že rešili. Primer je hiša Marte Quarina v Dolenjem Barnasu.»

Vprašanje: «Ste opazili v naših ljudeh voljo do obnove?»

Odgovor: «Zelo veliko. Beneški Slovenci so delavnici in žilavi ljudje, polni volje in vere v življenje. Prepričani smo, da bodo premagali tudi to veliko zlo, ki jim ga je povzročil potres, kakor so premagovali velike težave v teku svoje težke zgodovine.»

Naš zaključek: Če bodo naši ljudje vzdržali in obnovili svoje domačije, bo velika zasluga tudi vaša, dragi naši slovenski inženirji. Nam niste prinesli samo pomoci, prinesli ste nam tudi up in življenje.

Ažla, 29. septembra 1976.

Barnas. Gospodinja Marta Marcolini in inž. Jereb. Marta, po starji navadi, ponuja gostom sadje

Kvatarinca na Sv. Martinu

Tudi ljetos so se zbrali ljudje na vrhu Sv. Martina, na tradicionalni šagri - Kvatarinci. Toda ljetos ni bluo prepevanja, kot prejšnja leta. Ljudem se vide u očeh, tudi na šagrah, strah pred potresom.

Puobje iz Platca in Kan-

laca so organizirala pohod - «Marciolongo». Na sliki vidimo najmlajšo udeleženko (participante), u naročju očeta, u momentu, ko jo obdarujejo. Piše se Arianna Trusgnach in je doma iz Špijetra.

Mario Paussa (Candolin)

Mario Paussa «Candolin» je šu na Staro goro z avtomobilom od gospoda škofa - škof pa je šu par nogah

Pred kratkom je šla iz Čedada procesija ljudi na Staro goro, da bi se zahvalili Materi božji, da jim je rešila življenje od potresa.

Med ljudi, ki so se napravljali na božjo pot, je paršu tud Mario Paussa iz Kravarja, a živi v Čedadu. Gospodu duhovniku (Don Danilu) je pokazu bergule in jau: «Rad bi šu tudi jest na Staro goro, pa takole ne morem!».

«Boš šu tudi ti», ga je potroštu Don Danilo in ustavu parvi avtomobil, ki je paršu mimo. Iz avtomobila je izstopu videmski škof in šu s procesijo par nogah do Stare gore. Paussa «Candolin» pa se je nabasu u njega auto in se ponosno pelju do našega starega svetišča. Ko se je takuo lepupo pelju, je pomislil: «Lepupo je bit «Candolin», a še ljeuš se je vozit ku škof».

je v Kanalski dolini ostalo v glavnem še vedno nespremenjeno staro narodnostno stanje. Dolina je torej še vedno mešana, velik del prebivalstva predstavlja še vedno Slovenci.

Italijani so vsekakor porabili vsa možna sredstva za to, da bi dolino poitalijančili. Vsa uradniška mesta, javne in poldržavne namestitve so bile na razpolago samo za Italijane. Polastili so se tudi gospodarskih podjetij (rudnik Rabelj, železarško podjetje v Beli peči, rudnik mangana v Ukrah) in so v Trbižu namestili močno vojaško garnizijo. V šolah so poučevali izključno le italijanski učitelji, samo na šoli v slovenski občini Žabnice so še pustili nemškega učitelja. Slovenskega učitelja ni bilo niti enega. Pri kmečkem prebivalstvu pa je ostalo posestno in narodnostno stanje v bistvu kljub težki gospodarski krizi po letu 1930 nespremenjeno. Za italijanske koloniste ti hriboviti, mrzli predeli niso bili vabljiv cilj. Šele tik pred sedanjo vojsko so poskusili Italijani tudi narodnostno utrditi svojo posest v Kanalski dolini. Leta 1939 so se v juniju sporazumeli z Nemci o preselitvi vsega nemškega prebivalstva na južnem Tirolskem in v Kanalski dolini v Nemčijo. Po tej pogodbi so mogli optirati za preselitev v Nemčijo vsi prebivalci neitalijanske narodnosti, ki so bili leta 1918 avstrijski državljanji.

Po uradnih podatkih italijanske vlade je v Kanalski dolini optiralo za Nemčijo vsega skupaj 4576 prebivalcev, za Italijo 337 prebivalcev, ni pa glasovalo 690 upravičencev. Opcija je bila zaključena z 31. decembrom 1939 in nato se je pričelo izseljevanje. Po uradnih nemških podatkih se je izselilo do

Enrico Berlinguer . . .

Continuazione dalla 1^a pag.

Essi hanno potuto rendersi conto ancora una volta dei problemi angosciosi delle nostre popolazioni.

In serata la delegazione slovena, unitamente ai deputati comunisti Cuffaro, Baracetti e Colombo è stata ricevuta dal Commissario di Governo, Zamberletti. A Zamberletti, fra l'altro, è stato posto il problema della dispersione degli sfollati, che sono stati smistati, abusivamente, in varie località marine, come i delegati avevano potuto osservare il giorno stesso a S. Pietro al Natisone alla partenza dell'autobus che, invece, avrebbe dovuto andare a Grado. Pare infine che famiglie di S. Pietro al Natisone e Pulfiero siano dovute andare fino a Jesolo.

komunu. Biu je dobrega spomina. Poznu je use ljudi po preimku in je tudi vjede, kada so se rodili. U parvi ujejski je biu dobar sudat, potle pa imenovan za «Cavaliere di Vittorio Veneto». Star je biu 76 ljet.

MASERA

U torak, 21. septembra je umarla u videmskem špitalu Liliana Cendon. Imela je samo 18 ljet. Nje pogreb je bil u četartak, 23. septembra, u Tarčmuni.

Smart mlade Liliane je globoko pretresla use tiste, ki so jo poznali.

Zivjela je vič ljet s starši u Čedadu.

NEME

Umrla je Ida Sturma iz Črnejce

Vso našo okolico je globoko prizadela žalostna novica, da je umrla Ida Amelia Sturma vdova Vizzutti iz Črnejce. K zadnjemu počitku smo jo spremili dne 16. septembra.

Vsem sorodnikom nepozabne ravnke izrekamo naše globoko sožalje.

SREDNJE

GORENJI TARBI

Umaru je najstarejši mož našega komuna

U petak, 17. septembra je umaru u čedadskem špitalu Štefan Chiabai - Škodic iz naše vasi. Biu je narbuje star mož našega komuna. Imeu je 95 ljet.

Rajnik Štefan je biu zavedan Slovenec. Ljubu je naš jezik in ga branu pred nasprotniki. Rad je prebirau Novi Matajur, pa tudi slovenske bukve. Njega pogreb je bil u soboto, 18. septembra popudne u Gorenjem Tarbju. Ohranili ga bomo u ljestem spominu.

SOVODNJE

Umaru je Alfredo Blasutig dolgoletni impiegat našega komuna

U petak, 17. septembra smo podkopali u Sovodnjah našega uglednega vasnjana, Alfreda Blasutiča, ki je umaru an dan prej u čedadskem špitalu.

Rajnik Alfredo je djelu nad 40 ljet impiegat na našem

Daske so življenje za naše vasi

Zima je na vratih. Najbolj hudo pa je, če njemaš vrat. Tisti, ki so ostali brez hiše, se troštajo, da bo dobili prefabricirane hiše, al pa prikolicne (rulot). Makada? Ne morejo vič čakat. Sami bi se pomagali, če bi imeli ljes za zgraditev barak, u pričakovanju buoje rešitve. Lesu pa ni. Iz Slovenije je paršla velika pomuoč, a potrebinje so velike. Ljes je biu razdeljen med ljudi, ki na hitro postavljajo barake. Tuo pa je šele use premalo. Ljudje prosijo: «Nočemo nič drugega, dajte nam ljes!» Kje so italijanske oblasti, kje je Zamberletti? Ali so pozabili na nas? Ali mislijo, da bomo dobili rešitev ob morju. Apeliramo na odgovorne oblasti in use ljudi dobre volje, naj nam pošljajo ljes!

dr. Bogo Grafenauer

KANALSKA DOLINA (etnografski razvoj)

v.

V Beli peči se je po statističnih podatkih slovensko prebivalstvo znižalo od 141 na 27, toda med tujimi državljeni je bilo še 184 Slovencev — domačinov, tako da je v resnici pokazalo to italijansko štetje, kako je bilo nemško štetje iz leta 1910 prisransko. Število Slovencev je naraslo tudi še v občini Trbiž. Vsekakor pa so rezultati italijanskoglavetve preveč pomanjkljivi, da bi jih mogli kakor koli uporabljati pri ugotavljanju narodnostnega stanja v pokrajini. Od leta 1921 dalje v Italiji ni bilo več narodnostnega štetja; Veiter pa je cenil leta 1933 v zborniku «Die südostdeutsche Volksgrenze» italijanski delež prebivalstva brez vojaštva na 11%, nemški delež na 63% (to je okoli 5000 prebivalcev), slovenski delež pa na 26% prebivalstva (to je okoli 2100 prebivalcev). Veiterjevo preračunavanje kaže, dasi je štel Nemcev nekoliko preveč in Slovencev nekoliko premalo, da

1. aprila 1940 700 prebivalcev, predvsem obrtnikov, delavcev in agrarnega proletariata. Za sledenči čas uradni podatki o izseljevanju manjkajo, vsekakor pa se izseljevanje ni dokončalo. Mnogi so svojo željo po izselitvi zaradi razmer v Nemčiji sami umaknili, v ostalem pa je tudi Nemčija preložila izseljevanje do konca vojske. Vsekakor so se Nemci v Kanalski dolini, ki so glasovali za povratek v Nemčijo kot pristaši Hitlerjevega režima, skoraj v plebiscitarni obliki odrekli svojim kakršnim kolipravicam do Kanalske doline. Po nemških poročilih je glasovalo za povratek v Nemčijo 90% vseh nemških prebivalcev Kanalske doline.

Zaradi fašističnega terorja, pod katerim so živeli tudi Slovenci v Kanalski dolini vsa leta, odkar so bili podrejeni Italiji, so uporabili opcijsko pravico tudi nekateri Slovenci, vendar v mnogo manjši meri kakor Nemci. V kraju Ukve in v obeh ostalih dveh slovenskih občinah (Lipalja ves in Žabnice), je optiralo manj kot 15% Slovencev. Slovenci so v veliki večini v Kanalski dolini ostali.

Pri izseljencih iz Kanalske doline se je treba dotakniti še njihove vloge na Koroškem. Po njihovem povratku na Koroško so jih nameč Hitlerjevi funkcionarji kot svoje najzvestejše pristaše nameščali na posestva tistih Slovencev, ki so jih izselili zaradi njihove narodne zavednosti in zaradi podpore, ki so jo nudili med vojsko partizanom. Tudi iz tega je razvidno, da so bili v resnici goreči pristaši nacistične ideologije.

KONEC

STORIA DI UN ALTRO MONDO

di FERRUCCIO CLAVORA

II.

Ci rialziamo. Luciano mi suggerisce di lasciare lì la borsa e di togliermi la giacca. « Sarà più facile », dice. Non capisco ancora cosa significhi questo « più facile ». Riprendiamo il nostro cammino, la galleria si restringe, diventa meno alta, a tratti devo piegarmi in due per non sbattere la testa. Ad un certo punto comincia una discesa che sembra un dirupo; dobbiamo stare attenti a non scivolare. La terra sotto i nostri piedi è malferma. In fondo scorgiamo delle luci.

In prossimità di queste luci, mi accorgo che sono lampade portate dai minatori. Fà un caldo terribile. Sudo. Sono bagnato come dopo una doccia. Luciano si gira e mi invita a togliere la camicia. « Presto avrai ancora più caldo ». Mi ritrovo così a torso nudo. Non capisco bene cosa si possa fare ora poiché siamo giunti in fondo alla galleria. Sento un rumore, mi volto e vedo uscire dalla terra una forma umana. Non credo ai miei occhi guardo meglio e là nell'angolo vedo un'apertura di circa mezzo metro di altezza e altrettanto di larghezza.

Luciano si inginocchia e entra nel buco. Lo seguo, non senza timore. Andiamo avanti così per qualche metro, poi ci tocca sdraiare e tirare avanti aiutandoci con le ginocchia ed i gomiti. Il tempo mi sembra lungo, di tanto in tanto la mia lampada illumina la suola di uno scarpone di colui che mi precede. Mi sembra di soffocare, apro la bocca ed aspiro con forza ma non riesco a riempire i polmoni d'aria. Non ne posso più ma devo continuare, dietro di me non c'è che il buio e il nulla.

Questa progressione dura un'eternità. Quando guardo in su vedo a pochi centimetri dal viso la parete superiore del taglio e non posso impedirmi di pensare che sopra di me vi sono mille duecento metri di terra e di roccia. Un senso di angoscia m'invade. Devo lottare per impedire che si impadronisca di me. Dopo tutto questa è la vita quotidiana del minatore. Cosa credevo di venire a fare in miniera? Il turista? Oppure l'intellettuale che per darsi arie scende in un pozzo a passare una giornata per « fare un'esperienza »? Bella esperienza, questa. Quasi mi vergogno di avere pensato di fare una gita in questi luoghi dove giorno dopo giorno, anno dopo anno, uomini vivono e lavorano in condizioni disumane. Qui mi viene la voglia di mandare al diavolo tutti quelli che pretendono che non esiste lo sfruttamento dell'uomo, quelli che pensano che una nuova società può essere costruita sulle basi attuali. Quando si vede, si sente ciò che ho visto, non si possono più accettare certe cose. Nel fondo del mio cuore si stà rompendo qualcosa. Non capisco bene, ma sò che il Ferruccio che uscirà da questo buco sarà diverso da quello che vi è entrato. Improvvistamente l'immagine di mio padre mi ritorna davanti, vedo il suo viso pallido e magro, i suoi occhi lucenti e neri, risento il suo respiro pesante, la sua tosse rauca.

Penso a tutti i minatori che per la sete di denaro di alcuni hanno dovuto scendere in queste fosse dove l'agonia è lunga, quando non colpisce a freddo la morte. Penso a tutti coloro che vi hanno lasciato la salute, che moralmente e fisicamente sono distrutti, penso a chi alla terra ha fatto dono della sua vita.

E allora mi vien voglia di piangere.

FINE

La Regione Lazio interverrà per Cividale e le Valli (Benečija)

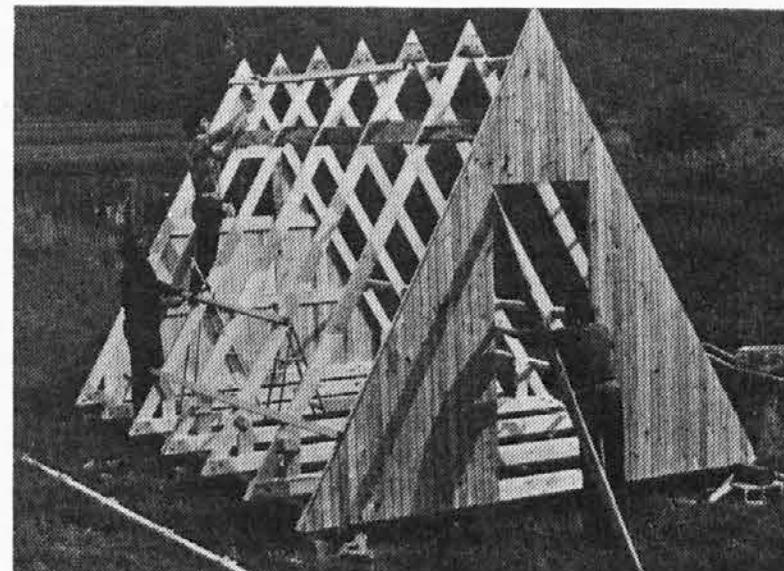
L'intervento di esperti, in vari settori tecnici, per il risanamento del centro storico di Cividale e nel territorio della Comunità montana delle Valli del Natisone sono i punti qualificanti della proposta che si è formulata nel corso dell'incontro in comune degli amministratori di Cividale e della Comunità montana (Macorig, Battocletti, Marinig) ed il presidente della Regione Lazio, Maurizio Ferrara, accompagnato dall'assessore dei Lavori pubblici di quella Regione. Presenti anche i consiglieri Pascolini (Cividale), Crisetig (S. Leonardo), l'assessore Galasso (Cividale), e Mario Lizzero.

Si tratta ora di presentare un concreto programma di interventi; il sindaco di Cividale comunale Battocletti e Gino Lizzero, hanno precisato l'esigenza di rendere al centro storico cividalese, che è ormai l'unico che rimane al Friuli dopo il terremoto, la con-

dizione di abitabilità e sicurezza.

Per conto suo Paolo Petricig, consigliere provinciale, ha esposto la situazione delle Valli del Natisone e della Benecia in generale, proponendo anche interventi di estrema urgenza in assenza di qualsiasi realizzazione da parte della Regione Friuli - Venezia Giulia.

Oltre a questi potrebbero essere proponibili l'ampliamento delle iniziative locali (simili a quelle del Centro Studi Nediža e dell'Ufficio Assistenza del Comune di S. Pietro al Natisone per semplici unità abitative provvisorie e riutilizzabili) e una collaborazione della Regione Lazio al risanamento di abitati mediante l'utilizzazione dei progetti esecutivi degli specialisti sloveni operanti nei paesi delle Valli. Si tratta, per le Valli, di un programma essenzialmente finanziario, mentre in Cividale potrebbe intervenire operatori tecnici qualificati.

Hišice na «Mali suzici» v Špetru so res izdelane po dobrem okusu

S. Pietro al Natisone

LODEVOLE INIZIATIVA PER I PREFABBRICATI

Vivo interesse ha suscitato nell'ambito del nostro comune e in tutte le Valli del Natisone l'iniziativa del centro studi Nediža per la realizzazione di casette prefabbricate da cedere in concessione a coloro che a seguito del sisma del 6 maggio e successivi hanno avuto la propria abitazione demolita o gravemente danneggiata. Tale iniziativa è stata favorevolmente accolta dal comitato di soccorso del Friuli orientale il cui presidente Dino Del Medico ha provveduto a mettere a disposizione legname, tavole ed altro materiale offerto dalla vicina repubblica di Slovenia.

Un fattivo contributo per la realizzazione di tale progetto è stato dato dalla redazione del giornale locale «Novi Matajur» con l'invio di una no-

tevole quantità di onduline per la copertura delle baite.

L'iniziativa ha pure suscitato l'interesse dell'amministrazione comunale che si è dichiarata disposta ad intervenire nelle forme che le competono, informando nel contempo il centro operativo di Cividale del Friuli. Si è opportunamente richiesta la collaborazione degli organi responsabili locali e regionali per una rapida soluzione del grave stato di disagio in cui si trova la nostra popolazione e l'appoggio ad ogni iniziativa privata o pubblica volta a dare una sicura sistemazione provvisoria nel più breve tempo possibile, considerando il fatto che l'inverno è alle porte e i suoi rigori si fanno già sentire.

G. F. MARINIG

Recensione

RENATO QUALIZZA · PAOLO MANZINI ·

Sci escursionismo sul m. Matajur

Da qualche anno sono attive nelle nostre valli due associazioni alpinistiche che curano un aspetto particolare della pratica sportiva ancora poco conosciuta e poco praticata a livello di massa. Accanto al « Beneško planinsko društvo » è attivo anche il C.A.I. (Club Alpino Italiano) con la sottosezione « Val Natisone » che ha la sede a S. Pietro. Le associazioni alpinistiche e sportive in genere devono essere incoraggiate e sostenute, dato che hanno lo scopo di far scoprire e conoscere alla nostra gente un modo sano, utile e piacevole di trascorrere il tempo libero, all'aria aperta e a contatto diretto con la natura e sono al tempo stesso una valida alternativa alle abituali forme ricreative che il più delle volte si riducono all'osteria e allo scorazzare con l'auto da un paese all'altro delle Valli.

E' USCITO
a cura della Sottosezione del C.A.I. un opuscolo che certamente desterà l'interesse o la curiosità di quanti amano la montagna; si tratta di un lavoro senza grandi pretese ma certamente utile, redatto da Paolo Manzini e Renato Qualizza (Presidente della sottosezione), dal titolo: Sci - Escursionismo al m. Matajur. Precisiamo innanzitutto che cosa si intende per sci-escursionismo: « è la pratica dello sci in forma varia, tra sci da fondo e sci-alpinismo, inteso soprattutto come mezzo di locomozione in ambienti tra i più dispaccati ».

Concludendo, possiamo dire che si tratta di un sussidio utile per tutti coloro che intendono avvicinarsi alla natura, non in maniera banale e « motoristica » ma con l'intento di scoprirne le bellezze e gustarne le capacità tonificanti e distensive.

B.

A Udine assemblea del P.C.I. con Berlinguer

L'intervento di Paolo Petricig :

Assicurare l'esistenza e lo sviluppo culturale della Slavia Veneta

Compagni,

- all'ultimo congresso della nostra Federazione, come in altre riunioni del Partito, ha avuto modo di esporre la situazione, i problemi e di presentare le lotte degli sloveni della Provincia di Udine, dalla Resistenza alle attuali lotte civili: problemi, già allora, di sopravvivenza fisica di una comunità etnico-linguistica, attaccata dalla politica sciovinista dei governi passati (monarca-liberale, fascista e di quelli democristiani); minata da un esodo migratorio dissanguante, che l'ha depravata in vent'anni delle braccia e delle energie più valide - esodo che ormai toccava punte fino al 70 per cento nelle frazioni montane - colpita nel suo tessuto sociale e culturale e degradata negli ordinamenti democratici che ne avevano la storia; discriminata nelle aspirazioni ai diritti fondamentali della difesa, della valorizzazione e della stessa conoscenza, nelle scuole e negli uffici, del proprio patrimonio etnico, linguistico e culturale sloveno.

Il maggio 1976 e, poi, questo settembre - compagni, non se ne è parlato molto sulla stampa di Udine - hanno colpito duramente una comunità, una minoranza, che, con la propria lotta originale nelle forme, ma certo unitaria, lotta sostenuta principalmente dal Partito Comunista Italiano, aveva espresso negli ultimi anni una rinnovata volontà di esistere e di rinascere, economicamente, socialmente e culturalmente.

Oggi forse gli eventi sismici colpiscono a tradimento questa speranza di vita e di rinascita: la Valle di Resia (Osojane, Njiva, Ravenca...), le Valli del Torre (Bardo, Ter, Brezje...) fino ad una parte vitale della Valle del Natisone, sono state coinvolte nella area della distruzione e quei paesi hanno di fronte a sé un difficile futuro. Perciò occorre denunciare duramente i ritardi che condannano le popolazioni slovene ad un nuovo esodo, che viene accentuato dal carattere della dispersione sulle varie spiagge adriatiche e, lontano, nelle città ed all'estero, un esodo che si attua senza il conforto dell'unità, simbolo per molti friulani della volontà del ritorno.

Forse, in questo intervento alla presenza del segretario del P.C.I., prevale la denuncia nei confronti di chi, come lo Stato e la Regione Friuli-Venezia Giulia, non è stato in grado di utilizzare le istituzioni ed i mezzi per la piena tutela della nostra comunità. E se ciò è accaduto fino a ieri, ci siamo accorti che anche oggi, nel corso del disastro prodotto dal terremoto, gli enti dello Stato e della Regione non sono stati in grado di utilizzare gli istituti ed i mezzi e soprattutto le comunità montane ed i comuni come momenti di impulso alla ricostruzione delle case, alla sistemazione delle famiglie, all'utilizzo della solidarietà piena ed operante delle Regioni italiane e quella già concretamente in atto della Repubblica Socialista della Slovenia, solidarietà che rappresenta - ritengo - un richiamo agli accordi di Osimo.

Questo verso un gruppo linguistico che, fedele da sempre alla propria cittadinanza italiana, intende rinnovare, far rinascere in certi casi, la vita nei poverti paesi delle valli del Friuli orientale.

Perciò esprimere in questa sede al Partito Comunista ed al suo segretario generale un nuovo appello dei comunisti e dei democratici della Slavia veneta:

1. Perchè vengano poste in atto tutte le misure per la difesa e lo sviluppo della Comunità slovena della provincia di Udine.

2. Per la soluzione della piena tutela linguistico-culturale degli sloveni attraverso le istituzioni dello Stato.

Questo è essenziale per riproporre nelle forme più attuali e moderne le funzioni storiche, di raccordo fra il Friuli e la Slovenia, a livello urbanistico, economico e culturale, della Comunità slovena del Friuli.

Slika šolarjev na Krasu pri Dreki 1930 leta. V to šolo so hodili otroci iz vasi: Pacuh, Ocnebrdo, Trušnje in Barnjak. Koliko jih je bilo! Sedaj jih ne dobiš tолiko v dveh komunah

Grozote potresa v slikah po 11. in 15. septembru ...

V Čeneboli so zvonovi, na katerih so vklesana imena padlih v prvi svetovni vojni, na tleh. Kdaj bodo spet zvonili v zvoniku?

Viškorša. To, kar je ostalo od več hiš po zadnjih potresnih sunkih 11. in 15. septembra

Brezje. Kar je ostalo od cerkve in bližnje hiše po potresu 11. septembra

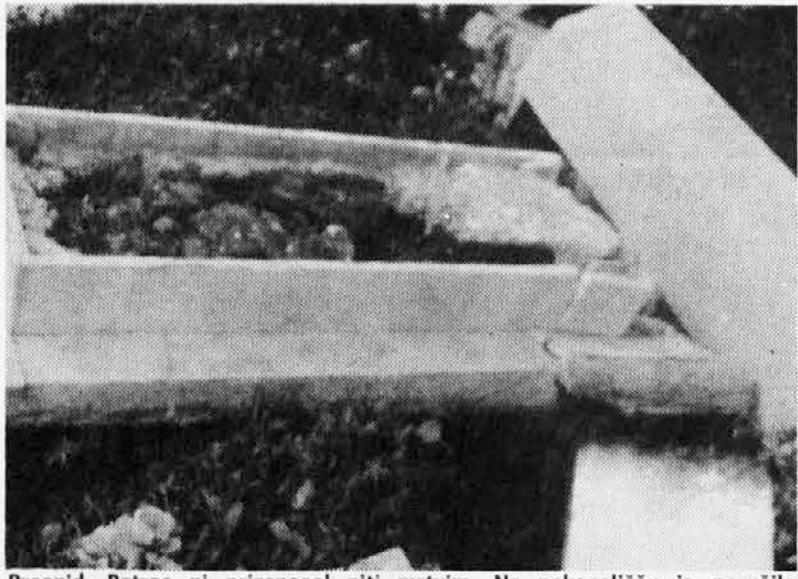
Pred tisto, ki je bila hiša gospoda Blasutta v Viškorši, so ostale kokosi brez gospodarja in gospodinje

Brezje. Zvonovi med ruševinami pod cerkvijo

Platišče po zadnjem potresu

Prosnid. Potres ni prizanesel niti mrtvim. Na pokopališču je porušilo dolenji zid. Še malo dežja, pa se bodo videle truge

Špeter. Kantier «Mala suzica», ki ga je organiziral študijski center «Nedža». Na njem izdelujejo prostovoljci (volontarji) lesene hišice za bolj potrebitne iz lesu, ki ga je podarila Slovenija

... in življenje se nadaljuje

Člani sekcije beneških emigrantov iz Taminesa na izletu v Parizu

Slovenski in italijanski tehnični pred hišo Quarine v Barnasu

Mlada brieza 1976. Prof. Erika Krizišnik uči slovenščino na travniku

Solske skupine 1976. Uč. Franko Karlič in Dolores Blasutig med barnaškimi otroci

OBVESTILO
uredništvo in uprava
«Novega Matajurja»
sta se preselila v Čedadu
v Stretta De Rubeis, 20

NAŠI NOVIČI

U soboto, 7. avgusta po-pudne sta se poročila u far-ni cerkvi u Pozzuolo Paola Bini iz laške vasi in Narciso Jussa iz Petjaga. Na poroki je bluo puno parjateljev in žlahte in kar trije harmoni-karji, ki so igrali domače viže in razveselili ojet.

Mlademu paru voščimo puno sreče in veselja u no-vem skupnem življenju.

Noviča Narciso Jussa in Paola Bini

no malim otrokom bo bolj teknil, če mu pridene mena-ki svoje prepričanje menja vsak mesec kakor srajco...

Iz korenja pa lahko sku-hamo dosti jedi tudi odra-slim. Omaka (carote in umi-do) je zelo dobra. Poizku-site!

Očiščen korenček nareže-te na kolobarje (a fettine tonde sotilli) in jih skuhate. Potem napravite svetlo prež-ganje (farina bianca legger-mente bruciata nel burro), stresete vanj korenček, ga zali-jete z vodo, v kateri ste ga kuhalo, osolite, malo po-poprate in jed je končana.

Korenčkovo solato pripravi-te tako kot zgoraj, samo da kuhan odcejan korenček zabelite z oljem in kisom, soljo in poprom. Zelo dober je tudi zabeljen z maslom. V tem primeru skuhate cel, ostrgan korenček.

SVINJSKA KUHINJA

Tudi svinjska kuhinja je je v gospodinjskem delov-nem področju. Pri nas, v Benečiji, redimo namreč še precej prašičev in v nekaterih krajih, kjer je že tradi-cija, imajo za nje posebne kuhinje, prostor, kjer ku-hajo samo prašičom. Kjer tega prostora ni, kuhaجو gospodinje prašičji «futdar» v kuhinji.

Ce jo imamo, naj stoji tu tudi škaf (mastello) za pomije. Tudi tega moramo po-gostoma očistiti, da ne bo razširjal smradu oko-li hiše. V pomije lahko otroci zamešajo kaj takšnega, kar prašičem ne bo koristi-lo. Zato naj imajo vstop v ta prostor, kjer se kuha pra-šičem le tisti, ki skrbe za reje prašičev.

KRATKI PREGOVORI

Resnica je vedno tisto, kar na koncu koncev vedno ve-mo, da bi morali vedeti.

**

Če za koga rečemo: Lju-bezen in pijača sta ga pobrali, se vsi zavedamo, da je bil zaljubljen le v pijačo.

**

Mnogi, ki so prehiteli svojo dobo, so morali potem v zelo neprijetnih okolišči-nah čakati nanjo.

**

V grehoti hitrosti poskuša sodobni človek prehiteti dolgočasje napredka.

**

Bogati ljudje ljubijo dra-ge laži.

**

Kdor si oslaja večerne ure, si po navadi presoli na-slednje jutro.

**

Ni boljšega dokaza o na-predku civilizacije, kot je napredek kooperacije.

**

Castne besede malo sta-nejo.

Za dobro voljo in smeh

Na volilnem shodu.

Dragi poslušalci in poslušalke, saj vendar veste, da ne morete zaupati človeku,

ki svoje prepričanje menja vsak mesec kakor srajco...

**

«Pa imas zares lepo hišo, Peter, in tudi prekrasno mo-biljo!» je rekel Pavel svoje-mu prijatelju.

«In pomisli, ko sem začel, nisem imel drugega kot svoj razum.»

«Saj to je tisto. Čisto iz nič si začel!»

**

Neka gospa je povabila na večerjo prijatelje in znance. Jedli so zelo slabo, opravlja-li ljudi pa dosti. Neki gost je po večerji rekel prijatelju:

«Res je, če bi človek pri njeni večerji ne obiral, bi moral od lakote umreti!»

**

«Možek, lepo preseneče-nje imam za tvoj rojstni dan. Veseli se!»

«Res, ljubica, kaj pa je vendar?»

«Pojdi za pet minut iz so-be, takoj bom oblekla!»

SREČAN JAGAR

Pravijo, da je tudi po na-ših dolinah vič jagru ku dujačne žvine zatuo, kuk gre-do na jago, ne morejo biti usi srečni. Večina jih ljeta

zastonj. Zavojo tega zasto-pemo veselje Vincenza Veneta iz Preserji, ki je ustrelju u nedjejo, 26. septembra, ljepega sarnjaka, ki ga na autu kaže naša slika.

PIŠE PETAR MATAJURAC

NE BO NIČ . . .

zboleu gospodar, je bluo za-dost molit «novene» okuole njega.

Takuo se je zgodilo z našim parjateljam — gospodarjem u naši gorski vasi...

Mu njeso šli po mjadiha, a če so mu šli po medežine, je bla že velika rječ.

Po medežine u Škrutove je šu tajšan, ki ni biu ne za škodo ne za nuc. O njem so pravili, da mu je manjku vič ku kajšan «petak». Dobremu kumetu al pa djelucu je bluo škoda zamuditi cajt. Zatuo so pošjal tajšnega, ki ni biu za djelo.

Tudi tele človek, ki mu je manjku vič ku kajšan petak, je šu obiskat bunika.

Okuole se je ču od drugih samou besjede: «Ne bo nič!»

Zatuo, ko so ga zbrali, da puoje po medežine u Škrutove in ko je šu po poti, je sam s sabo, na glas, ponavljau: «Ne bo nič!» in tle se začne naša ta prava štorja.

«Ne bo nič, ne bo nič...»

Paršu je na Ljesa. Pod moustam je ribič lovju ribe. Ču je besjede parsmuknjenega puoba.

«Kakuo ne bo nič?» se je oglasu.

«Učera sem jih ujeu 300. Reči magar usak dan 300!»

Parsmuknjec je šu naprej in začne ponavljat: «Magar usak dan tristuo!»

Paršu je na Kosco. Ljudje so nesli u jamo, na pogreb staro ženo.

Pomješu se je med ljudi in parbližu do truge, do kasele in ponavju: «Magar usak dan tristuo!»

«Muč, ki govoris, prešer-nik! Muoraš govorit: Buog se ji usmili čez dušico!»

Mu je jau žalostan mož. Pogrebci so šli u cjerku, on pa je šu kar naprej po

cjesti in ponavju na glas: «Buog se ji usmili čez dušico!»

Pod Puoštakam je srečju na cjesti kumeta, ki je peju kravo. «Buog se ji usmili čez dušico!» je bulu u kravo.

«Preklet šleut, ki blebetaš! Reci rajš: Prekleta marha. Že trikat sem jo uozu in se neče ubrejt!»

Naš puob je šu naprej in ponavju: «Prekleta marha...».

Paršu je za Osnje. Pod gar-mam, blizu cjeste, sta se dva mlada ljubila.

«Prekleta marha, prekleta marha» je ueku tu čeo.

«Muč, norac, ki guoriš. Ne takuo. Reci rajš: «Tuole je veseje mojega sarca!»

Šleutic je šu naprej in ponavju: «Tuole je veseje mojega sarca!»

Paršu je u Škrutove. Pred Kekulnovo hišo sta se tukla dva moža.

Dajala sta se jih use te pre-klete. Ustavu se je in gledu, pa se ni pozabu ponavljat: «Tuole je veseje mojega sarca!»

Pretepača sta se ustavla, pogledala in kot blisk vargla-nj.

Rjes lepe jih je fasu. U ti-stem momentu je paršu mi-mo z bličkletu njega vasnjan.

«Žef, ki djelaš tle?» ga je pouprašu, ko ga je videu usega karvavega.

«Tle sem paršu po mede-žine za Mateuža!» mu je od-govoriu.

«Mateuž jih njema vič po-trjebo. Kupi jih sam zase, Mateuž je umaru!» mu je povjedu vasnjan.

«A, takuo je. Sem jau, da ne bo nič!» mu je odgovoriu in se obarnu pruoti domu.

Vas pozdravja vaš
Petar Matajurac

Noviča Giorgio Crisetig in Lucia Trusgnach, ki sta se poročila 28. avgusta

KORENČEK

Prav gotovo ste že slišale, da je korenček (carota), ponekod v Benečiji imeno-val tudi «merna», zelo zdra-va jed. Vsebuje namreč do-sti vitaminov in ga zato dajajo posebno otrokom. Ko dojenček začne dobivati zobe, ga srbe dlesna (gen-give). Naše stare matere so dajale otrokom trdo žvečilo

(kakšno staro skorjo sira), me pa, če ne kupimo kaj primerenega v farmaciji, mu bomo dale pa košček očišče-nega in opranega rdečega korenčka. Počasi se ga bo otrok navadil in ga bo zelo rad jedel. Če se pa otrok brani korenčka, ga naribaj-te in zmešajte z drugim na-ribanim sadjem (mela o pe-ra grattugiate - naribano jabolko ali hruška). Poseb-

no malim otrokom bo bolj teknil, če mu pridene ma-lo sladkorja.

Iz korenja pa lahko sku-hamo dosti jedi tudi odra-slim. Omaka (carote in umi-do) je zelo dobra. Poizku-site!

Očiščen korenček nareže-te na kolobarje (a fettine tonde sotilli) in jih skuhate. Potem napravite svetlo prež-ganje (farina bianca legger-mente bruciata nel burro), stresete vanj korenček, ga zali-jete z vodo, v kateri ste ga kuhalo, osolite, malo po-poprate in jed je končana.

Korenčkovo solato pripravi-te tako kot zgoraj, samo da kuhan odcejan korenček zabelite z oljem in kisom, soljo in poprom. Zelo dober je tudi zabeljen z maslom. V tem primeru skuhate cel, ostrgan korenček.

SVINJSKA KUHINJA

Tudi svinjska kuhinja je je v gospodinjskem delov-nem področju. Pri nas, v Benečiji, redimo namreč še precej prašičev in v nekaterih krajih, kjer je že tradi-cija, imajo za nje posebne kuhinje, prostor, kjer ku-hajo samo prašičom. Kjer tega prostora ni, kuhaجو gospodinje prašičji «futdar» v kuhinji.

Ce jo imamo, naj stoji tu tudi škaf (mastello) za pomije. Tudi tega moramo po-gostoma očistiti, da ne bo razširjal smradu oko-li hiše. V pomije lahko otroci zamešajo kaj takšnega, kar prašičem ne bo koristi-lo. Zato naj imajo vstop v ta prostor, kjer se kuha pra-šičem le tisti, ki skrbe za reje prašičev.

KRATKI PREGOVORI

Resnica je vedno tisto, kar na koncu koncev vedno ve-mo, da bi morali vedeti.

**

Če za koga rečemo: Lju-bezen in pijača sta ga pobrali, se vsi zavedamo, da je bil zaljubljen le v pijačo.

**

Mnogi, ki so prehiteli svojo dobo, so morali potem v zelo neprijetnih okolišči-nah čakati nanjo.

**

V grehoti hitrosti poskuša sodobni človek prehiteti dolgočasje napredka.

**

Bogati ljudje ljubijo dra-ge laži.

**

Kdor si oslaja večerne ure, si po navadi presoli na-slednje jutro.

**

Ni boljšega dokaza o na-predku civilizacije, kot je napredek kooperacije.

**

Castne besede malo sta-nejo.

Za dobro voljo in smeh

Na volilnem shodu.

Dragi poslušalci in poslušalke, saj vendar veste, da ne morete zaupati človeku,

KAJ SE JE ZGODILO PO NAŠIH DOLINAH

Dogaja se tuo, kar smo se narbuj bali:
Ljudje utjekajo iz posutih vasi

Obedan se nje čaku, da bo po 6. maju še takuo strašnu potreslo, da bo razjezena zemja napravila še tarkaj materialne in moralne škode.

Po 6. maju so hiteli usi na delo, da bi obnovili, postrojili svoje domove, svoje hiše.

Puno je bluo tajnih, ki so na hitro postrojili razpoke na ziduovih hiš in zapravili denar, ki so jim ga ble odmjerile komisije. Potle je trikrat strašnu zagarmjelo, potreslo: parvi močni sunek u soboto 11. in dva druga pa 15. septembra. Hiše, ki so ble že postrojene, so se posule. Druge hiše, ki so čakale postrojila, so šle u prah. Tiste, ki so se še tarduo daržale, imajo sada razširjene razpoke. U zapadni Benečiji ni več vasi: Bardo, Viškorša in Berezje. Ostale vasi so hudo poškodovane takuo v zapadni, kot v vzhodni Benečiji.

U ljudi se je varnu strah, še večji, kot prej in buj nevaran, ker je pomješan z o-

bupam. Začelo se je dogajat tuo, kar smo se narbuj bali - ljudje utjekajo iz vasi. Puno jih je šlo k morju.

Iz komuna Tipana je šlo

bupam. Začelo se je dogajat tuo, kar smo se narbuj bali - ljudje utjekajo iz vasi. Puno jih je šlo k morju.

Tudi po uejski sem imjela razne peripecije, a študija njesam nikdar opustila.

Z velikimi ekonomskimi težavami sem postala meštra. Tokrat sem bla stara 19 let».

Upršanje: «Kajšnega ljeta ste se diplomirala?».

Odgovor: «Meseca julija 1929 leta».

Upršanje: «Kje ste začela parvo učit?».

Odgovor: «Na Poljanah pri Cerknem. Gor sem učila tri mjesce in pol. Po Božiču tistega leta sem začela učit u dreskem komunu, par Trinku in na Krasu. Drugo ljetno sem učila u Nemških Rutah, blizu Grahovega. Treče ljetno u Lakovcu, potle pa u Plavah, kar 5 let, do 1937. leta. Od tam sem paršla u Pacuh pod Dreko. Od 1941. leta naprej do sada sem zmjeraj učila u Klodiču».

Upršanje: «Kakuo ste se počutila u parvih ljetih poučevanja med slovenskimi otroci?».

Odgovor: «Otroti in njih starši so bli pridni ljudje. Lepo so me spoštivali. Imjeli so me radi tudi zavojo tega, ker sem govorila po slovensko».

Upršanje: «Ljudje vas poznaajo tudi kot dobro pevko, kot ljubiteljico lepega petja. Kaj nam lahko poveste o tem?».

Odgovor: Učiteljevanje, meštra - tuo je meštar, ki se ga naučiš u šoli.

Ljubezen do petja, dobar in lep glas pa je naravni in božji dar.

Zmjeraj sem rada pjela in ljubim petje. Puno ljet sem bla članica in animatorka do mačega cerkevnega pevskega zobra. Prepevali smo vsakovrsne pesmi: slovenske italijanske in furlanske».

Upršanje: «Kaj vas je narbuj veselilo u življenju?».

Odgovor: «Narbuj sem bila vesela, kadar so moji otroci, šolarji, lepu napredoval in se pridno učili, ker sem vedela, da je dobro učenje pogoj (kondicijo) in podlaga (base) za njihov uspeh u življenju».

Upršanje: «Kaj bi jim parporočila donas, če bi se zbrali pred vami usi tisti, ki ste jih učila?».

Odgovor: «Tistim in drugim, ki jih ne bom učila, bi se ne naveličala pridigt: Ljubite se, imejte se radi in spoštuje se med sabo. Delajte takuo, da bo šlo vsem dobro na svjetu!».

- letni poroki) smo mislili, da bo učaku 100 let, pa ga je parjela zaharbtina boljzen, tista, ki ne odpusti in ga spravila še mladega na drugi svet. Ohranili ga bomo u lepem spominu.

Rajnik Bepič Bukovac (Lazarju)

Maria Crisetig - Bolonarjeva je učila 46 ljet brat in pisat

Šla je u zasluzen penzion

U soboto, 25. septembra je bla u šouli u Klodiču kralka, ma ganljiva ceremonija. Direktor šoule, gospod Bergomas, učiteljice (meštiri) in kolegi, komplektni komunski konsej s šindakam Boninijem na čelu, gospod famoštar Azelio Romanin in drugi so se zbrali okuole meštire. Marije Crisetig - Balonarjeve iz Klodiča. Ceremonija je bla organizirana, da bi se ji oddolžili za nje dolgoletno djelo na področju vzgoje (instruzione). Učila je cijelih 46 ljet. Lahko rečemo, da je naučila brat in pisat vič ku taužent otrokom.

Kolegi so ji dali zlato medaljo, komun pa plaketo in zlato medaljo.

Po ceremoniji smo imeli z gospodično Marijo kratek razgovor.

Upršali smo jo: «Kam ste hodila najprej u šoulo?».

Odgovor: «Parve šoule sem napravila u Seuzu. U Klodiču ni bluo šoule. Bila je parva velika uejska in u naši šouli je bio sudaški špitau, zatuo sem muorla hodit u Seuze. Potle nas je uejska pregnala. Utekli smo u Ita-

Učiteljica Marija Križetič

SLIKE IZ LOMBAJA

U nedeljo, 22. avgusta je bio u Lombaju velik praznik ne samuo za Partenovo družino, pač pa za uso žlahito in celo vas. Okarstili so malo Michel G.

Za tole parložnost sta tata Aldo in mama Marija napravila pravo ojet. Na kosi-

lo so bli povabljeni vasnjani, žlahta in prijatelji. Nobile čude, saj se ni že dugo rodiu otrok u Lombaju. Michel želimo puno sreče in zdravja u življenju, ki ga ima pred sabo.

Na sliki vesela mama Marija in mala Michela.

U Belgiji je umaru Carlo Floreancig

Belgija je velik grob naših ljudi. Previč pogost parhajajo od gor žalostne novice. Nesrečja na djetlu, nesrečja na cjesti, silikoz... Umirajo mladi može. Telekrat je smart pobrala Carla Floreanciča. Imeu je samuo 52 let.

Carlo Floreancič je bio lepu poznan po naših dolinah. Porociu se je u Seucu nad Klodičem z Mafaldo Pau letig - Baldovo. Imjela sta dva otroka.

U Klodiču je bio odparu parvo mesnico, kmalu po zadnji uejski. Ker pa tokrat ljudje iz naših gorskih vasi njeso bli navajeni jesti mesa, pa tudi denarja ni bluo za ga kupit, je muorla pustit mesnico. Šu je s trebuhom za kruham u Belgijo, kjer je djetlu vič ljet u rudniku (mieri).

U nedeljo, 12. septembra je zmanjku na hitro. U kraju Lambusart, kjer je živeu z družino, je šu u gostilno na «partito treset». Doletev ga je infarkt in za mizo umaru.

Družini in žlahti izrekamo naše globoko sožalje.

Rajnik Carlo Floreancig

Na veselici domačih emigrantov v Lombaju sta poskarbela za prijetno muziko Beput Namor iz Krasa

ŠPJETAR

DOL. BARNAS

Umaru je Celso Dorbolò

Po kratki boljezni je umaru u čedadskem špitalu, u petak, 10. septembra Celso Dorbolò iz naše vasi. Star je bio 72 let.

Njega pogreb je bio u nedeljo popudne u Barnasu.

Rajnik Celso je bio nasprutan Novemu Matajurju in slovenskim kulturnim društvam. Benečije. Prouti nam se je tuku z usemi svojimi močmi in nas napadu z «bulletinom» pod imenom: «Il Comitato dei perché?».

Biu je pa pošten in človeka, ki se pošteno tuče z svojo idejo, ga muoramo spoštovat. Zavojo svojih idej ni obogateu, obogatjeli so drugi. On je umaru buožac, zatuo klanjam pred njegovo smartjo tudi mi svoje glave.

TRBIŽ

Drograjenih 12 stanovanj v ljudskih hišah

Kot smo že večkrat poročali v Novem Matajurju, vlada v Trbižu velika stanovanjska kriza, danes pa povemo, da se ta počasi rešuje, kljub potresom, ki rušijo stare hiše. Ustanova IACP iz Vidma je pred nedavnim začela graditi ljudske hiše za 36 družin delavcev v uradnikov. V prvih šestih (v ulici Dante) že stanejo, dvanaestim družinam (v ulici Segherie) so izro-

čili ključe tele dni, ostala stanovanja pa bodo lahko drograjena še pred zimo, če bo pravočasno priskočila na pomoč dežela.

S tem pa seveda še ne bo totalno rešena stanovanjska kriza trbiškega komuna, saj vemo, da se prav Trbiž trgovsko in turistično razvija iz dneva v dan, ker leži na tromeji. Potreblno bi bilo za to zgraditi še dosti stanovanj, vsaj za domačine.